

De Reisopera is alive and well

door Peter Franken

‘Adieu Reisopera, het was goed dat je er was...Wij zullen je missen...’

Zo sloot een jaar geleden Ton Hogenes zijn bespreking in WAA 52.5 van *Götterdämmerung* in Enschede af. De voorzitter van het Wagnergenootschap Nederland was niet de enige die weinig vertrouwen had in de aangekondigde doorstart van het gezelschap. En laat deze nieuwe productiekern nu uitgerekend met wederom een Wagner opera haar plaats in het bestel heroveren. En hoe.

In een eerder afgenomen interview met Basia Jaworski verwoordde dirigent Antony Hermus het als volgt:

‘Ik vind het ongelooflijk dat de Nationale Reisopera met zo een opgetogen hoofd weer vol vertrouwen in de toekomst kijkt, ondanks de grote mokerslag die ze hebben toebedeeld gekregen. Iedereen weet het: een land zonder cultuur is een land zonder hart – en het is ongelooflijk met welke creativiteit en energie

veel orkest- en operagezelschappen – en in het bijzonder het team van de Nationale Reisopera, met Nicolas Mansfield aan het roer - hun best doen, om dit hart op muziekgebied in Nederland verder te laten kloppen. Dit verdient mijns inziens groot respect!’

Dat Hermus hier wordt geciteerd is niet toevallig. Hij dirigeerde in september en oktober het Noord Nederlands orkest in twaalf voorstellingen van Wagners liefdesdrama *Tristan und Isolde*, een zware opdracht voor elk theater en niets minder dan een waagstuk voor de afgeslankte Reisopera nieuwe stijl. Het pakte geweldig uit, deze bijdrage aan Wagnerjaar 2013 werd een groot succes. En niet in de laatste plaats dankzij Hermus en het Noord Nederlands.

Antony Hermus

Deze dirigent is in Nederland weinig bekend doordat hij voornamelijk in Duitsland werkzaam is. Over zichzelf zei hij (in eerder genoemd interview):

‘Ik ben een jonge, vooruitstrevende maar ook ouderwets degelijke dirigent. Ik heb in Nederland gestudeerd en in Duitsland heb ik in de praktijk van het “repertoire-systeem” alle kneepjes van het vak mogen leren. Sinds 2009 werk ik nu als Generalmusikdirektor in Dessau, waar we bezig zijn met het smeden van een *Ring des Nibelungen*.

Ik houd van opera, ik houd van het werken met mensen, samen iets opbouwen. Ik wil geen puinhoop regisseur en ik wil ook niet met een regisseur samenwerken die de noten niet kan lezen. Opera is altijd een totaalproduct, en het is dan ook ongelooflijk leuk als het lukt om alle

elementen – zang, orkest, drama, licht, decor enz. samen te laten vallen. Dat is natuurlijk ook erg moeilijk – maar als dat dan lukt is opera echt een totaalbeleving en een van de mooiste kunstvormen die er voor mij bestaan!’

De bovengenoemde *Ring* in het Anhaltisches Theater Dessau zal naar verwachting in 2015 worden “gesloten”. Men werkt van achter naar voor, *Götterdämmerung* en *Siegfried* zijn reeds uitgevoerd. Daarna staan complete cycli gepland.

De productie

Wie weinig geld heeft en ook nog eens zijn boeltje moet kunnen oppakken en van stad naar stad moet gaan, is gebaat bij een relatief eenvoudig eenheidsdecor. Met uitgekende belichting kun je een hoop compenseren, dat wisten ze zestig jaar geleden in Bayreuth ook al heel goed. Guido Petzold had voor deze Tristan speelvlak ontworpen bestaande uit een licht hellend vierkant, met een hoekpunt naar de zaal gericht. Erboven hing een beweegbaar vierkant dat voor variatie in het toneelbeeld zorgde. In de tweede akte werd het bijvoorbeeld gebruikt als sterrenhemel.

De vloer bood ruimte aan verschillende toneelprops. Er was een opbergplaats voor de verschillende toverdranken, een kist met zwaarden en een tweetal lichtbakken in verwerkt. Door die laatste te sluiten werd door Isolde eigenhandig het licht gedoofd ten teken voor Tristan dat de kust vrij was. Het was alles tamelijk strak met een vrij harde belichting die voornamelijk van opzij op de zangers was gericht waardoor het totaalbeeld vrij donker oogde.

Geen gezellige boel maar wel zeer boeiend.

Sven Bindseil tekende voor de kostuums, eclectisch en neigend naar de ontstaansperiode. Een mooi detail in de kleding van Isolde was de meterslange sleep die in haar jurk bleek verwerkt en die ze halverwege de tweede akte losmaakte. Door weg te lopen naar het achtertoneel ontstond er een lange paarse sleep waar het liefdespaar zich in kon wikkelen. Na te zijn betrapt hult Tristan zijn geliefde snel in zijn eigen mantel. Het afleggen van die sleep symboliseerde niets minder dan volledige naaktheid. Dit tot ontzetting van haar echtgenoot.

Marke

In alle Tristans die ik tot op heden heb gezien werd Marke neergezet als een monolithisch stuk empathie, soms zelfs bijna met een snikje. Hier zagen we een verbijsterde oude man, niet goed raad wetend met de situatie. Hij kan niet bevatten dat hij door zijn pleegzoon is verraden, uitgerekend de man die hem dat huwelijk met Isolde heeft opgedrongen en zodoende emotioneel extra kwetsbaar heeft gemaakt.

Naarmate de scène vordert, wordt Marke steeds bozer over hetgeen hem gebeurt. Hij trekt de zittende Tristan overeind en schudt hem door elkaar. Hij pakt Isolde van achteren bij de schouders en probeert haar zodoende ‘te bereiken’. Zij stapt uit haar mantel en laat hem achter met een leeg kledingstuk in zijn handen dat hij vervolgens woedend wegschopt. Marke is hier een mens van vlees en bloed en doorloopt de klassieke fases van ontkenning (kan toch niet waar zijn), boosheid (jegens Tristan), onderhandeling (probeert Isolde naar zich toe te halen om zo de situatie naar zijn hand te zetten) en tenslotte acceptatie (hij weigert de actie te ondernemen die Melot bijna wanhopig van hem vraagt namelijk Tristan te doden). Opvallend detail was de poging van Melot om Marke een zwaard in de hand te drukken waar Tristan vervolgens inloopt en Marke tegen zijn wil toch in de wraakactie betrokken wordt. Zeldzaam mooi uitgespeeld en in combinatie met de zang van Yorck Felix Speer voor mij het hoogtepunt van de voorstelling.

Tristan en Isolde

De titelrollen werden verdienstelijk vertolkt door respectievelijk Robert Künzli en Claudia Iten. Künzli zong al eerder Siegfried zowel in de gelijknamige opera als in *Götterdämmerung* maar Tristan was voor hem een roldebuut en misschien toch nog wat te hoog gegrepen. Vocaal was hij voldoende al ging de geleverde inspanning wel wat ten koste van de verstaanbaarheid, voor een Oostenrijker zeker een minpuntje. Iten was op alle fronten toch wel een slag beter. Stralend en zeker in de hoogte en schitterend acterend, met name door wisselende gelaatsuitdrukkingen en knap gebruik van de ogen, groeide ze in korte tijd uit tot mijn mooiste Isolde tot op heden. Ik heb er gehoord die vocaal nog beter waren maar hier gaat het me om de totaalprestatie. Vermeldenswaard is nog de Brangäne van Anne-Marie Owens, eerder in Enschede te horen als Fricka. Ze heeft zowel de stem als de moederlijke uitstraling voor deze rol, mooi gecast. Onwillekeurig moest ik terug denken aan Bayreuth 2011. De *Tristan und Isolde* die ik daar had gezien liet me Siberisch. Deze keer was ik er van begin tot einde zeer bij betrokken en dat is een groot compliment voor de regie van Jakob Peters-Messer en de protagonisten.

Nicolas Mansfield en je gehele team: van harte gefeliciteerd.

Foto's Marco Borggreve – ©Nationale Reisopera 2013